

Stockholm den 20 december 2023

R-2023/1669

Till Justitiedepartementet

Ju2023/01985

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 20 september 2023 beretts tillfälle att yttra sig över departementspromemorian Polisens rätt att skjuta – En ny reglering om laga befogenhet att använda skjutvapen (Ds 2023:25).

Sammanfattning

Advokatsamfundet avstyrker förslagen såvitt avser dels 3 § första stycket, punkten 2, dels 3 § andra stycket i förslaget till lag (2025:000) om polisens användning av skjutvapen.

I övrigt har Advokatsamfundet ingen erinran mot den föreslagna regleringen, men vill framföra vissa allmänna synpunkter och reflektioner, vilka framgår i det följande.

Synpunkter

Allmänna synpunkter

Advokatsamfundet ställer sig bakom utredarens förslag att den nuvarande kungörelsen (1969:84) om polisens användning av skjutvapen (skjutkungörelsen) upphävs och att nya särskilda regler för polisens skjutvapenanvändning utformas i särskild lag (2025:000) om polisens användning av skjutvapen (skjutlagen).

Advokatsamfundet delar även utredarens utgångspunkt att regleringen i den enskildes intresse bör säkerställa att skjutvapen används med mycket stor restriktivitet och ser

positivt på att den nya skjutlagen föreslås innehålla uttryckliga krav avseende både nödvändighet och försvarlighet för polisens användning av skjutvapen.

3 § första stycket, punkten 2, i förslag till lag (2025:000) om polisens användning av skjutvapen

Utvidgad befogenhet att använda skjutvapen vid gripanden

Enligt nuvarande reglering, 2 § punkten 1 i skjutkungörelsen, kan polisen använda skjutvapen för att gripa den som på *sannolika skäl är misstänkt* för något av de *brott som räknas upp i punkten*. Gemensamt för de uppräknade brotten är att de i huvudsak räknas som allvarliga brott och att de har fängelse som enda alternativ i straffskalan. I doktrinen har det antagits att brotten har valts ut för att de typiskt sett kan innebära att gärningsmannen är farlig.

På grund av tillämpningssvårigheter för polisen i akuta lägen, föreslår utredaren att det förstärkta misstankekravet och den uttömmande brottskatalogen i skjutkungörelsen utmönstras. Utredaren föreslår mot denna bakgrund att det inte bör uppställas några särskilda krav på brottets allvarlighet för befogenheten att använda skjutvapen. Brottsens karaktär och allvarlighetsgrad bör i stället, enligt det aktuella förslaget, vara parametrar som beaktas vid en helhetsbedömning av om personen som ska gripas kan antas utgöra en allvarlig fara för andra människor. Utredaren föreslår således att exakta förutsättningar inte ska uppställas, utan att det ska göras en samlad bedömning av situationen vid gripandet och övriga kända omständigheter som talar för respektive mot fara.

Den föreslagna ändringen möjliggör således, som också konstaterats i utredningen, (se departementspromemorian s. 137) att skjutvapen kan användas för att gripa personer som begått mindre allvarliga brott. Utredaren menar dock att kravet på att skjutvapenanvändningen ska vara försvarlig, liksom kravet på att personen kan antas utgöra en allvarlig fara för andra människor, i praktiken tillräckligt begränsar utrymmet att använda skjutvapen för att gripa personer som begått mindre allvarliga brott. Advokatsamfundet delar inte utredarens bedömning i detta avseende, utan bedömer att polisen genom den föreslagna bestämmelsen ges ökad befogenhet att bruka skjutvapen, i en omfattning som inte är motiverad.

Europadomstolen har i sin praxis rörande artikel 2 i Europakonventionen (rätten till liv), uppställt krav på att nationella regelverk måste göra användningen av skjutvapen i

arresteringssituationer beroende av en noggrann bedömning av de föreliggande omständigheterna; särskilt arten av det brott som har begåtts och det hot som personen utgör. Den föreslagna lagtexten öppnar upp för en tillämpning som möjliggör att arten av det brott som begåtts ges en allt för underordnad betydelse i förhållande till det krav som konventionen uppställer.

Den statistik för polisens skjutvapen användning som utredningen redovisar (se departementspromemorian s. 100), ger vid handen att det i normalfallet inte finns någon tid för eftertanke för polisen i situationer där skjutvapen används. Det är således en situation som enligt Advokatsamfundets uppfattning normalt lämpar sig mycket dåligt för en komplicerad samlad bedömning.

Brottets art och allvarlighet är däremot en objektiv och relevant utgångspunkt som mått på en situations farlighet. Befogenhet att använda skjutvapen vid gripande enligt 3 § första stycket, punkten 2 i den föreslagna skjutlagen bör således enligt Advokatsamfundet begränsas till situationer där en person misstänks för allvarlig straffbelagd gärning.

Först när det är konstaterat att det är fråga om en allvarlig straffbelagd gärning, är det rimligt att göra en bedömning av om det därtill föreligger allvarlig fara och om det dessutom är nödvändigt och försvarligt att använda skjutvapen.

Det farerequisit som utredaren föreslår ”kan antas utgöra en allvarlig fara för andra människor” är enligt Advokatsamfundets uppfattning alltför vagt och allmänt hållet. Endast då det föreligger konkret fara för polis eller allmänhet bör skjutvapen användning vara befogad.

Utvidgad befogenhet att använda skjutvapen vid rymning

På liknande sätt som vid gripande, medger nuvarande reglering i 2 § punkten 2 skjutkungörelsen, rätt för polisen att använda skjutvapen för att hindra någon från att rymma eller för att gripa någon som har rymt, om han eller hon är häktad, anhållen eller gripen för brott som anges i skjutkungörelsen 2 §, punkten 1, eller om han eller hon är dömd för ett sådant brott till fängelse och intagen i anstalt. Även vad gäller rymning är således utgångspunkten i nuvarande ordning att det ska vara fråga om allvarliga brott för att polisen ska ha rätt att använda skjutvapen.

Utredaren förslår emellertid att befogenheten att använda skjutvapen inte heller beträffande rymning ska göras beroende av vilket brott som har föranlett frihetsberövandet, utan utgå från andra omständigheter. Sådana omständigheter ska vara att personen kan antas utgöra en allvarlig fara för andra människor eller att en rymning sker med användandet av vapen. Advokatsamfundet ställer sig kritiskt till den utvidgning av polisens befogenhet att använda skjutvapen som detta i praktiken innebär.

Enligt Advokatsamfundets uppfattning bör befogenhet att använda skjutvapen vid rymning enligt 3 § första stycket, punkten 2, i den föreslagna skjutlagen, även fortsatt begränsas till situationer där en person misstänks för allvarlig straffbelagd gärning.

Även vid rymning, såsom också påtalats vad gäller gripande ovan, bör farerequisitet tydliggöras på så sätt att det ska krävas att det föreligger konkret fara för polis eller allmänhet för att grunda befogenhet att använda skjutvapen. Det farerequisit som utredaren föreslår ”kan antas utgöra en allvarlig fara för andra människor” är enligt Advokatsamfundets mening alltför vagt och allmänt hållet.

3 § andra stycket i förslag till lag (2025:000) om polisens användning av skjutvapen – Utvidgad befogenhet att rikta vapen mot person

Den föreslagna skrivningen i 3 § andra stycket skjutlagen medger skjutvapenanvändning, innebärande att vapnet riktas mot en person, om sådan skjutvapenanvändning är nödvändig för att ha tillräcklig beredskap för ett eventuellt angrepp från den person som skjutvapnet riktas mot.

Den föreslagna bestämmelsen medför i praktiken att skjutvapenanvändning innebärande att vapnet riktas mot en person i princip undantas från de begränsningar som i övrigt uppställs i den föreslagna 3 § skjutlagen. Advokatsamfundets uppfattning är att detta ger polisen en utvidgad och allt för omfattande befogenhet att rikta vapen mot en person. Advokatsamfundet kan därför inte ställa sig bakom förslaget i denna del. I vart fall bör den föreslagna bestämmelsen tydligt ange att rätten att rikta vapen mot en person endast får ske vid angrepp av allvarligt slag.

Övrigt

Avslutningsvis vill Advokatsamfundet lyfta vikten av att poliser får gedigen utbildning för att kunna möta de krav, och göra de i många fall svåra bedömningar, som den nya

lagen ålägger polisen. Det bör också, enligt Advokatsamfundets mening, övervägas om det ska uppställas krav på viss tjänstgöringstid hos polisen för att en polisman ska kvalificera sig för full befogenhet att använda skjutvapen enligt den föreslagna skjutlagen.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander